

УДК 378.147

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

©Бурбига В. А.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Бурбига Валентина Анатоліївна: ORCID 0000-0002-2837-144X; ocska36@gmail.com:
кандидат історичних наук, доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

Стаття присвячена одній із важливих проблем - теоретичному обґрунтуванню особливостей удосконалення методичної роботи кафедри ВНЗ.

Методична робота є цілеспрямованою діяльністю кафедри вищого навчального закладу щодо забезпечення психолого-педагогічної та методичної підготовки викладачів вишу з метою підвищення ефективності їх навчально-виховної діяльності. Вона сприяє особистісному розвитку викладача, його педагогічної майстерності щодо викладання і проведення позааудиторної виховної роботи зі студентами.

В статті зазначається, що застосування інноваційних форм методичної роботи на кафедрі, сприяє залученню викладачів до активної співпраці, ознайомленню з новітніми педагогічними технологіями, виробленню в них позитивного ставлення до сучасних методів навчання, зацікавленню в їх використанні.

Звертається увага на доцільність організації на кафедрах ярмарок педагогічної творчості, фестивалів педагогічних ідей та знахідок, методичних вернісажів, панорам творчих знахідок, педагогічних консилиумів, методичних аукціонів, проблемних семінарів, творчих наукових дискусій, педагогічних турнірів, що посилюють наукову спрямованість методичної роботи, спрямовують педагогів на активну діяльність, розвивають їх загальну ерудицію.

В статті доведено, що створення кафедрального Електронного методичного кабінету, сприятиме розвитку системи науково-методичної роботи, запровадженню інноваційних технологій навчання і виховання, творчому розвитку педагогів, розширенню їх наукового світогляду та вдосконаленню педагогічної майстерності.

Ключові слова: методична робота, кафедра, викладач, педагогічна майстерність, інноваційні форми методичної роботи, Електронний методичний кабінет.

Бурбига В. А. «Теоретические аспекты совершенствования методической работы кафедры высшего учебного заведения»

Статья посвящена одной из важных проблем – теоретическому обоснованию особенностей совершенствования методической работы кафедры вуза.

Методическая работа является целенаправленной деятельностью кафедры высшего учебного заведения по обеспечению психолого-педагогической и методической подготовки преподавателей вуза с целью повышения эффективности их учебной деятельности. Она способствует личностному развитию преподавателя, его педагогического мастерства по преподаванию и проведения внеаудиторной воспитательной работы со студентами.

В статье отмечается, что применение инновационных форм методической работы на кафедре способствует привлечению преподавателей к активному сотрудничеству, ознакомлению с новыми педагогическими технологиями, выработке у них позитивного отношения к современным методам обучения, интерес в их использовании.

Обращается внимание на целесообразность организации на кафедрах ярмарок педагогического творчества, фестивалей педагогических идей и находок, методических вернисажей, панорам творческих находок, педагогических консилиумов, методических аукционов, проблемных семинаров, творческих научных дискуссий, педагогических

турниров, усиливают научную направленность методической работы, направляют педагогов на активную деятельность, развивают их общую эрудицию.

В статье доказано, что создание кафедрального Электронного методического кабинета, будет способствовать развитию системы научно-методической работы, внедрению инновационных технологий обучения и воспитания, творческому развитию педагогов, расширению их научного мировоззрения и совершенствованию педагогического мастерства.

Ключевые слова: методическая работа, кафедра, преподаватель, педагогическое мастерство, инновационные формы методической работы, Электронный методический кабинет.

Burbiga V. A. "Theoretical aspects of improving the methodological work of a higher education institution department"

The article is devoted to an important educational problem which is theoretical substantiation of the features of improving the methodological work of a higher education institution department.

Methodological work is a purposeful activity of any higher education institution department which consists in providing psychological, pedagogical and methodological training of teachers with the aim of increasing the efficiency of their educational activities. It contributes to the personal development of the teacher, his/her pedagogical skills in teaching and carrying out extracurricular upbringing activity.

The article states that the implementation of innovative forms of methodological work at a higher education institution department promotes the involvement of teachers in active cooperation, acquaintance with the latest pedagogical technologies, development of a positive attitude to modern methods of teaching and an interest in using them.

Special attention is drawn to the reasonability of organizing creative educational fairs, festivals of pedagogical ideas and findings, methodological vernissages, panoramas of creative findings, pedagogical consiliae, methodological auctions, problem-solving seminars, creative scientific discussions, pedagogical tournaments that enhance scientific orientation of methodological work, encourage teachers to work more actively, develop their general erudition.

The article proves that the creation of a departmental Electronic Methodological Cabinet will contribute to the development of a scientific and methodological work system, encourage the introduction of innovative teaching and upbringing technologies, boost teachers' creativity, widen their scientific outlook and develop pedagogical skills.

Keywords: methodological work, department, teacher, pedagogical skill, innovative forms of methodological work, electronic methodological cabinet.

Постановка проблеми. У контексті реформування системи освіти України, визнання пріоритетності здобуття якісної вищої освіти, великого значення набуває проблема підготовки висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів, теоретико-технологічного забезпечення методичної роботи, яка в єдності з іншими напрямками – навчанням, науково-дослідною роботою і вихованням – утворює систему освітньої діяльності вищого навчального закладу.

Переорієнтація з освітнього змісту на особистість компетентного викладача, здатного структурувати наукове і практичне знання в найдоцільнішій формі його подачі і сприймання студентами, зумовлює необхідність оновлення існуючих підходів до підготовки науково-педагогічних кадрів у галузі організації методичної роботи у виші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі знайшли відображення різні аспекти досліджуваної проблеми: методичну роботу як компонент організаційної структури управління освітнім процесом і його контролю розглядали С.Я. Батишев, Ю.В. Гільбух, М.І. Дробноход, І.П. Раченко; як форму організації і впровадження досягнень педагогічної науки й передового педагогічного досвіду аналізували Т.І. Беседа, В.І. Бондар, М.Ю. Красовицький, К.О. Нерьодова; як структурну ланку системи

безперервної освіти вивчали О.І. Галаган, А.П. Владиславлев, Ю.О. Кудрявцев, І.Ф. Соколов.

Зазначену вище проблему досліджувала О.Е Коваленко, якою встановлено, що метою методичної підготовки є "формування вмінь трансформувати науково-технічну інформацію в педагогічну систему або створювати та реалізувати дидактичні проекти на рівні теми, дисципліни, фаху..." [5].

Незважаючи на значну кількість психолого-педагогічних досліджень, проблема вдосконалення управління методичною роботою кафедри вищого навчального закладу ще недостатньо досліджена в теоретико-методологічному аспекті, не обґрунтовано та не розроблено модель управління методичною роботою кафедри, що відповідає сучасному етапу реформування української освіти.

Постановка завдання. Метою публікації є теоретичне обґрунтування особливостей удосконалення методичної роботи кафедри вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Методична робота є цілеспрямованою діяльністю кафедри вищого навчального закладу щодо забезпечення психолого-педагогічної та методичної підготовки викладачів вишу з метою підвищення ефективності їх навчально-виховної діяльності. Вона сприяє особистісному розвитку викладача, його педагогічної майстерності щодо викладання і проведення позааудиторної виховної роботи зі студентами.

Метою методичної роботи кафедри у вищому навчальному закладі є методичне забезпечення завдань концепції навчального закладу, що реалізується через постійне вдосконалення навчально-виховного процесу, задоволення освітніх потреб викладачів, створення умов щодо їх професійної діяльності та особистісної самореалізації, оволодіння ними сучасним змістом і технологіями навчання й виховання, методами наукового аналізу власної педагогічної діяльності, засобами вирішення педагогічних задач, спрямованих на розвиток особистості студента, його соціалізації [3].

Для досягнення мети методичної роботи необхідно вирішити завдання, які умовно можна поділити на три групи:

I група - завдання інноваційного розвитку кафедри;

II група - завдання становлення науково-педагогічного колективу викладачів-дослідників;

III група - завдання розвитку індивідуальної педагогічної діяльності і творчої особистості викладача кафедри.

До першої групи завдань належать:

- здійснення програмно-цільового управління педагогічною діяльністю кафедри;
- організація пошуку, розробки й апробації нового змісту освіти і виховання студентів, методів і форм його реалізації;
- концентрація інтелектуальних зусиль на основних напрямках наукового пошуку.

Другу групу завдань складають:

- організація колективної інноваційної діяльності педагогів;
- визначення ціннісних орієнтацій педагогічного колективу;
- створення позитивного емоційно-психологічного клімату, особистих взаємостосунків та соціально-психологічних умов;

- формування кадрового складу кафедри.

Третя група охоплює такі завдання:

- одночасне і поступове формування «викладача-методиста», «викладача-дослідника»;
- збагачення діяльності педагогів кафедри новими прогресивними та сучасними методами і засобами навчання;
- розвиток особистості і професійних якостей педагогів, що необхідні для їх соціально-педагогічної творчості та особистого вдосконалення;
- формування інтересу і позитивного ставлення до дослідницької та інноваційної діяльності;
- удосконалення навичок самоосвітньої роботи;
- формування та науково-теоретичне обґрунтування індивідуальної системи роботи [6].

Зміст методичної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних

закладів визначається в основних видах методичної, наукової та організаційної роботи. До основних віднесено:

- підготовку конспектів лекцій; методичних матеріалів до семінарських, практичних, лабораторних занять, курсового та дипломного проектування, практик і самостійної роботи студентів;
- підготовку, рецензування підручників, навчальних посібників, словників, довідників;
- розробку навчальних планів, навчальних програм; робочих навчальних планів, робочих навчальних програм;
- розробку і підготовку нових лабораторних робіт;
- підготовку комп'ютерного програмного забезпечення навчальних дисциплін;
- складання екзаменаційних білетів, завдань для проведення модульного, тестового, підсумкового контролю;
- розробку і впровадження наочних навчальних посібників (схем, діаграм, стендів, слайдів тощо);
- розробку і впровадження нових форм, методів і технологій навчання;
- вивчення і впровадження передового досвіду організації навчального процесу [1].

Науково-методична діяльність сприяє формуванню і розвитку як професійних, так і особистісних якостей педагогів. Як зазначає Л.М. Карамушка, пошук викладачем "нових, нестандартних методів та форм проведення занять, участь у розробленні нових освітніх та виховних технологій можуть сприяти становленню в нього таких особистісних рис, як допитливість, творчий підхід до справи..." [4].

Вивчення досвіду освітньої діяльності у вищих навчальних закладах свідчить, що найбільш розповсюдженими формами методичної роботи кафедри вищого навчального закладу за участі викладачів є:

- науково-методичні конференції, семінари, педагогічні читання;
- школи підвищення педагогічної майстерності (школа молодого викладача, школа передового досвіду);
- організація стажування викладачів;
- взаємовідвідування навчальних занять і їх обговорення;
- вивчення й узагальнення досвіду роботи викладачів, кураторів груп, завідувачів лабораторіями (кабінетами), голів предметних методичних комісій, завідувачів кафедрами, деканів;
- творчі (тематичні) звіти педагогічних працівників про свою роботу (на засіданнях Педагогічної ради, Методичної ради, предметної методичної комісії тощо);
- методичні розробки, підготовка навчальних посібників за фахом;
- участь у роботі методичних об'єднань викладачів, оглядах-конкурсах.

Особлива роль у методичній роботі викладача кафедри належить самостійній роботі над підвищенням рівня своїх знань, удосконаленням методичної майстерності. Значною мірою вона визначається вимогами до педагогічних кадрів керівництва ВНЗ, а також професійною відповідальністю, професійними амбіціями викладача. Тому ця форма методичної роботи викладачів є складовою їх самоосвіти. Зміст її охоплює систематичне вивчення наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури, участь у методичній роботі кафедри і факультету, розроблення окремих проблем, пов'язаних з удосконаленням навчально-виховної роботи, проведення експериментальних досліджень, огляд і реферування педагогічних і методичних журналів, збірників та ін. Така робота спонукає викладача звертатися до нових досягнень науки і передового педагогічного досвіду з метою вдосконалення власного.

Відомо, що обмін педагогічним досвідом вважається одним із найважливіших завдань науково-методичної роботи кафедри вищого навчального закладу і може відбуватися в різних її формах. До таких форм дослідники відносять: методичні ринги, проведення виставок індивідуальних методичних розробок, виступи на конференціях, заняття на семінарах-практикумах, проведення майстер-класів, обмін методичними ідеями тощо.

Застосування інноваційних форм методичної роботи на кафедрі сприяє залученню викладачів до активної співпраці, ознайомленню з новітніми педагогічними технологіями,

виробленню в них позитивного ставлення до сучасних методів навчання, зацікавлення в їх використанні. З цією метою вважаємо за доцільне організацію на кафедрах ярмарок педагогічної творчості, фестивалів педагогічних ідей та знахідок, методичних вернісажів, панорам творчих знахідок, педагогічних консиліумів, методичних аукціонів, проблемних семінарів, творчих наукових дискусій, педагогічних турнірів, що посилюють наукову спрямованість методичної роботи, спрямовують педагогів на активну діяльність, розвивають їх загальну ерудицію.

Однією з результативних форм організації науково-методичної роботи є робота творчих груп, спрямована на вирішення актуальних проблем методики навчання і виховання, наукової організації праці, узагальнення і запровадження передового досвіду роботи педагогічних працівників. До складу творчої групи кафедри вищого навчального закладу входять найбільш досвідчені викладачі, голови предметних методичних комісій, завідувач кафедри, декани, в окремих випадках - провідні фахівці базових підприємств, психологи та інші працівники університетів. Склад творчих груп обговорюється на засіданні кафедри, а їх робота ведеться по визначеній програмі певний час. Після вирішення поставлених перед творчою групою завдань вона розформовується. Для розв'язання нової педагогічної проблеми формується інша творча група. Таким чином, робота творчих груп - це невелика науково-дослідницька лабораторія, що розробляє і досліджує окремі внутрішньосистемні проекти. Цей факт свідчить про досить високий ступінь складності системи науково-методичної роботи, яка за типом відповідає матричній організаційній структурі управління.

Водночас найбільш розповсюдженими і давно відомими груповими формами організації методичної роботи кафедри вищого навчального закладу, в яких відбувається обмін педагогічним досвідом, є "Школа передового педагогічного досвіду", "Школа педагогічної майстерності", "Школа молодого викладача". Такі форми покликані допомагати у професійному становленні педагогам, що починають свою педагогічну діяльність. У «Школі...» має виконуватись відповідна робота з формування рівня педагогічної культури, психолого-педагогічної компетентності кожного молодого викладача і педагогічного колективу в цілому, проводиться діагностування діяльності молодих педагогічних працівників. До роботи в «Школі...» повинні залучатися досвідчені педагоги, методисти, науковці. «Школа...» повинна стати справжнім осередком підвищення професійної кваліфікації та вдосконалення педагогічної майстерності викладачів, що починають свою педагогічну діяльність. Учасники «Школи...» постійно співпрацюють із завідувачем кафедри, якому підпорядкована їх діяльність і який періодично вивчає стан науково-методичної роботи викладачів та його вплив на якість та результативність навчально-виховного процесу. Одним із важливих напрямків діяльності «Школи...» є робота з творчими групами.

Необхідною складовою ефективною науково-методичної роботи вишу є Електронний методичний кабінет кафедри як центр, де зосереджуються нормативні матеріали, інформаційні, навчально-методичні, матеріали кращого досвіду педагогічних працівників, зразки планувальної та звітної документації, дидактичних, наочних матеріалів.

Основними функціями Електронного методичного кабінету є:

- створення умов для підготовки педагогічних працівників до навчальних занять та інших заходів;
- планування індивідуальних та колективних форм методичної роботи з педагогічними працівниками;
- надання допомоги педагогічним працівникам для самоосвіти, індивідуальної методичної роботи, експериментально-дослідницької діяльності;
- узагальнення, пропагування та поширення кращого педагогічного досвіду;
- інформаційне забезпечення педагогічних працівників із проблем освіти, педагогіки, психології, накопичення і систематизація методичної інформації.

Комплектація Електронного методичного кабінету ведеться під керівництвом завідувача кафедрою та відповідального за науково-методичну роботу.

Діяльність Електронного методичного кабінету передбачає:

- розміщення матеріалів заходів щодо підвищення педагогічної майстерності педагогічних працівників (семінарів, школи передового досвіду, лекцій, курсів підвищення

кваліфікації, роботи методичних об'єднань, тощо);

- матеріалів педагогічних читань і науково-практичних конференцій;
- матеріалів постійно діючих і тимчасових виставок із метою поширення передового досвіду педагогічних працівників, пропагування результатів науково-дослідницької діяльності, новинок науково-методичної літератури, досягнень педагогіки, психології, техніки і технології;
- ознайомлення педагогічних працівників із необхідною періодичною, навчальною, методичною літературою для підготовки до занять, виховних заходів, виступів, доповідей на педагогічних читаннях та конференціях.

Матеріали Електронного методичного кабінету повинні створювати необхідні умови для ефективної підготовки педагогічних працівників до занять, індивідуальної методичної роботи і самоосвіти, а також для проведення масових методичних заходів.

Для оперативного використання в Електронному методичному кабінеті зосереджуються, систематизуються й експонуються нормативні та інструктивні матеріали, необхідні для організації навчального процесу; навчальна документація, педагогічна, методична література, дидактичні матеріали тощо.

Із метою забезпечення відповідних умов для організації і координації проведення методичної роботи всі матеріали повинні бути систематизовані за розділами: організаційна робота, навчально-методична робота, на допомогу викладачеві, передовий досвід, педагогічна інформація, досягнення кафедри в навчально-виховному процесі, досягнення кафедри з науково-методичної роботи, досягнення викладачів.

В Електронному методичному кабінеті розміщуються графіки відвідування відкритих, експериментальних, показових занять, зразки аналізу та самоаналізу занять та ін.

Особливе значення в організації системи методичної роботи на кафедрі вишу має відповідальний за науково-методичну роботу. Це викладач, що постійно перебуває в центрі всіх навчально-методичних процесів, від професійних якостей якого залежить якість та успішність організації науково-методичної роботи на кафедрі.

Функція контролю за ефективністю науково-методичної роботи здійснюється завідувачем кафедри та відповідальним за науково-методичну роботу. Вони повинні усвідомлювати, що на всіх етапах процесу управління методичною роботою важливе значення має здійснення функції педагогічного аналізу, який передбачає вивчення та оцінку результатів діяльності на основі налагодженої системи інформаційного забезпечення. На основі проаналізованої інформації робиться відповідна корекція змісту, форм і методів науково-методичної діяльності. Вирішальними принципами контролю є цілеспрямованість, системність, компетентність, об'єктивність, послідовність, оперативність і конструктивність.

Висновки. Таким чином, методична робота кафедри вищого навчального закладу – це багатогранний і творчий процес, який складається з комплексу систематичної, цілеспрямованої, колективної, групової та індивідуальної діяльності педагогів щодо покращення їх наукового і загальнокультурного рівня, вдосконалення психолого-педагогічної підготовки, професійної майстерності.

Аналіз досвіду методичної роботи на кафедрах у вищих навчальних закладах показав, що її організація потребує значного оновлення. Одним із шляхів оптимізації, на нашу думку, є застосування інноваційних форм та методів методичної роботи, а також створення кафедрального електронного методичного кабінету, що сприятиме розвитку системи науково-методичної роботи, запровадженню інноваційних технологій навчання і виховання, творчому розвитку педагогів, розширенню їх наукового світогляду та вдосконаленню педагогічної майстерності.

Список використаних джерел

1. Вища освіта України: інформаційно-аналітичні матеріали до засідання колегії Міністерства освіти і науки / М-во освіти і науки України, Департамент вищ. освіти, Від. інформ.-аналіт. роботи та прогнозування; Кер. проекту М. Ф. Степко. – Київ : [б. в.], 2003. – 211 с.
2. Дмитренко Г. А. Стратегический менеджмент в системе образования: учеб. пособие / Г.

А. Дмитренко. – Київ : МАУП, 1999. – 174 с.

3. Дудніченко Н. В. Розвиток творчого стилю діяльності педагога засобами методичної роботи школи: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Наталя Володимирівна Дудніченко; Криворізький держ. педагогічний ун-т. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.

4. Карамушка Л. Принципи гуманізації управління як один з провідних принципів освітнього менеджменту / Л. Карамушка // Освіта і управління. – 2002. – № 4. – С. 41-60.

5. Коваленко О. Е. Дидактичні основи професійно-методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін: дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04 – теорія і методика проф. освіти / Олена Едуардівна Коваленко; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Харків: [б. в.], 1999. – 407 с.

6. Організація науково-методичної роботи в ліцеї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/school/method/1439/>

References

1. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Departament vyshchoi osvity & Viddil informatsiino-analitychnoi roboty ta prohnozuvannia 2003, [Higher education in Ukraine: informational and analytical materials before the meeting of the Ministry of Education and Science college] *Vyshcha osvita Ukrainy: informatsiino-analitychni materialy do zasidannia kolehii Ministerstva osvity i nauky*, Kyiv.

2. Dmitrenko, GA 1999, *Strategicheskij menedzhment v sisteme obrazovaniya*, [Strategic management in the education system] Mezhhregionalnaja Akademiya upravlenija personalom, Kiev.

3. Dudnichenko, NV 2003, ‘Rozvytok tvorchoho styliu diialnosti pedahoha zasobamy metodychnoi roboty shkoly’, [Development of the creative style of the teacher's activity by means of methodical work of the school] *Kand.ped.n. abstract, Kryvorizkyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet, Kryvyi Rih*.

4. Karamushka, L 2002, ‘Pryntsyipy humanizatsii upravlinnia yak odyin z providnykh pryntsyypiv osvithnoho menedzhmentu’, [Principles of humanization of management as one of the leading principles of educational management] *Osvita i upravlinnia*, no. 4, pp. 41-60.

5. Kovalenko, OE 1999, ‘Dydyaktychni osnovy profesiino-metodychnoi pidhotovky vykladachiv spetsialnykh dystsyplin’, [Didactic bases of vocational and methodological training of teachers of special disciplines] *Doct.ped.n. thesis, Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut pedahohiky i psykholohii profesiinoi osvity, Kharkiv*.

6. Orhanizatsiia naukovo-metodychnoi roboty v litsei 2005, [Organization of scientific and methodological work in lyceum] <<http://ru.osvita.ua/school/method/1439/>>.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2017р.